

1.02 Pregledni znanstveni članek

UDK 749.1(497.4 Cerklje)"17"

684.4.03(497.4 Cerklje)"17"

prejeto: 30. 1. 2006

Maja Lozar Štamcar

dr. umetnostne zgodovine, muzejska svetovalka in znanstvena sodelavka,
Narodni muzej Slovenije, Prešernova 20, SI-1000 Ljubljana
e-mail: maja.lozar@nms.si

Pohištvo 18. stoletja na gradu Strmol

IZVLEČEK

Na gradu Strmol je bilo po pisnih virih sodeč v 18. stoletju najti za tisti čas običajno črno luženo pohištvo. Izstopala sta rezljana in pozlačena ogledalo in postelja z rdečim svilenim baldahinom, imeli so tudi pisalno omaro. In situ se do danes ni ohranil noben kos. Z baročnim, predvsem shrambnim pohištvom je prostore na novo opremil zadnji predvojni lastnik Rado Hribar. Med tem sta posebej zanimivi črna kabinetna omarica z emajliranim okrasom in velika furnirana omara z zavitiimi stebri.

KLJUČNE BESEDE

Strmol, grad, barok, pohištvo, shrambno pohištvo, 18. stoletje

ABSTRACT

EIGHTEENTH-CENTURY FURNITURE AT THE STRMOL CASTLE

According to written sources the Strmol castle furniture of the eighteenth century was, to a large degree, characteristically black-stained. Outstanding must have been a carved and gilt mirror and a bed with a red silk canopy; there was also a writing cabinet. None of these pieces survived. The present Baroque furniture found at the castle dates back to the nineteenth-thirties' ownership of Rado Hribar, a Ljubljana industrialist who turned the estate into his family's country seat, furnishing it with antique furniture bought on the market. Among case furniture are particularly interesting a black cabinet with blue-enamel plaques, presumably made in the late seventeenth, and a large veneered armoire with spiral pillars from the mid-eighteenth century.

KEY WORDS

Strmol, castle, baroque, furniture, storage furniture, 18th century

Strmol ima danes zgodnjebaročno podobo v breg zidane večetažne stavbe, delno vključene v obzidje in delno obdane z obzidjem z vogalnimi stolpiči, kakršna je nastala po prezidavah v sredini 17. stoletja.¹ *In situ* se od grajske opreme po ustnem izročilu ni ohranil prav noben kos pohištva. Delni odgovor na vprašanje, kakšna je bila v 18. stoletju oprema glavnih bivalnih prostorov, najdemo v dveh zapuščinskih inventarjih družine Prah-Wolwitz, grajskih gospodarjev v prvih dveh tretjinah 18. stoletja.² Prvi inventar je iz leta 1746, ko je umrl Lovrenc Danijel mlajši pl. Wolwitz,³ sin gorenjskega kmeta, pisarja in knjigovodje Lovrenca Danijela starejšega, ki si je grad pridobil pred letom 1702. Drugi inventar je bil sestavljen leta 1768, ko je umrla Lovrenčeva žena Suzana Felicit.⁴

V inventarju iz leta 1746 je najti v devetih prostorih poleg drobnih predmetov in precejšnjega števila slik popisano pohištvo in drugo opremo:

Različna hišna oprava (z ogledali, špalirji, posteljnino in zidnimi urami)

– v vogalni sobi v srednjem nadstropju desno
1 star pozlačen usnjen špalir
1 ogledalo s črnim okvirjem, s popolnoma izgubljenim leskom (?)
6 obrabljenih usnjenih stolov in naslonjač, opeto z modrim Trib? žametom
2 enaki postelji iz trdega lesa s posteljnino
1 postelja iz mehkega lesa s posteljnino
1 turška preproga in 1 drugačna preproga (?)

– v kamri poleg te sobe
1 postelja iz trdega lesa s posteljnino
1 stara omara iz trdega lesa

– v obednici
8 usnjenih stolov
1 kanape
1 strežna omara iz trdega lesa
1 črno lužena pisalna omara
1 miza iz trdega lesa
1 mizica iz mehkega lesa
1 turška in 1 nemška obrabljena preproga
1 ogledalo z rezljanim, v ognju zlačenim okvirjem
1 zidna ura

– v kabinetku ob obednici
1 črno lužena omara z okovjem
1 mizica iz trdega lesa, na kateri je stala omarica

1 klečalnik iz trdega lesa
1 postelja iz trdega lesa s posteljnino
– v sobi gospodične
1 predalnik brez okovja
1 skrinja iz trdega lesa
2 postelji iz mehkega lesa s posteljnino
1 miza iz trdega lesa

– v veži/dvorani
2 skrinji iz trdega lesa
2 omari za obleko iz mehkega lesa

– v tretji (?), kotni sobi desno
1 platnen špalir
6 usnjenih stolov
2 enaki mizici iz mehkega lesa
1 pozlačena izrezljana postelja z rdečim svilenim baldahinom s posteljnino

– v kamrici ob tej sobi
2 skrinji iz trdega lesa
1 postelja iz mehkega lesa s posteljnino

– v sobi levo
1 železna postelja s posteljnino
1 neokovana skrinja iz trdega lesa
1 mizica iz trdega lesa, na kateri je stala omarica
1 omarica iz mehkega lesa
1 miza iz trdega lesa
9 usnjenih, zelo obrabljenih naslonjačev

Leta 1746 popisano pohištvo je bilo gotovo že nekaj časa v rabi, torej je moralo biti narejeno v prvih desetletjih 18. stoletja. Inventar navaja deset postelj, trideset stolov oziroma naslonjačev in en kanape, šest skrinj, devet omar in omaric, predalnik, osem miz in mizic, klečalnik, dve ogledali in tri preproge. Stanovanjska oprema je zadoštovala manjšemu gospodinjstvu, pohištvo je bilo narejeno iz mehkega (smrekovine, jelovine in podobno) in trdega lesa (orehovine, hrastovine in podobno) in razen izjem, po skopih opisih sodeč, ni bilo posebej okrašeno. Izstopata le dva kosa pohištva, ki sta tudi najvišje ovrednotena, takoj za slikami in za raznovrstno, natančno našeto posteljnino: rezljana in pozlačena postelja z rdečim svilenim baldahinom v sobi s platnenimi tapetami, ki jo je gotovo uporabljal pokojni lastnik z ženo, in ogledalo z rezljanim in v ognju zlačenim okvirjem v obednici. Med posteljami je bila ena železna. Večkrat so omenjeni črni oziroma črno luženi kosi pohištva, kar je povsem običajno za prvo polovico 18. stoletja. Mnoge slike, na primer, in tudi eno izmed ogledal, so imele črne okvirje; črno sta bili luženi pisalna omara in še ena omara z okovjem. Desna vogalna soba v srednjem nadstropju je bila v tem času še opeta s starimi pozlačenimi usnjenimi tapetami, ki so bile standard 17. stoletja,

¹ Stopar, *Grajske stavbe v osrednji Sloveniji*, str. 136–143.

² Smole, *Graščine*, str. 467–468.

³ AS 309, *Zapuščinski inventarji*, šk. 125, LI, črka W, št. 101.

⁴ AS 309, *Zapuščinski inventarji*, šk. 126, LI, črka W, št. 138.

"usnjeni" so bili tudi domala vsi stoli in naslonjači, razen enega naslonjača, ki je bil opet z modrim žametom. To pomeni, da so imeli z usnjem opete sedeže in morda tudi hrbtna naslonjala. Starejši med njimi, ki so označeni kot "obrabljeni", so morali imeti še strogo oglato manieristično-zgodnjebaročno leseno ogrodje, noge mlajših stolov pa so se gotovo že krivile v zrelo baročne zavoje. Najbrž je bil tudi kanape mlajšega datuma. Zanimivo je, da je med shrambnim pohištvo število skrinj, ki so vse iz solidnega trdega lesa, skoraj enako številu omar in omaric. Tudi to razmerje je bilo mogoče pričakovati v prvih desetletjih 18. stoletja, ko so se nekoč prevladujoče skrinje pri nas začele pospešeno umikati omaram. Na Strmolu so tako imeli v sredini 18. stoletja eno strežno omaro za shrambo posodja in pripravo na obede, dve omari za obleko, eno staro omaro in eno omarico. Poleg teh je služila za administriranje in korespondenco črno lužena pisalna omara, morda pa sta imeli isto funkcijo tudi dve omarici, ki sta stali na mizicah – danes jim rečemo kabinetne omarice. V prvih desetletjih 18. stoletja se je začel uveljavljati nov, pripraven kos shrambnega pohištva, predalnik. Uporabljal se je za shranjevanje perila, pa tudi za druge reči; enega srečamo tudi v gospodičnini sobi na Strmolu. Obednica je bila očitno najmenitnejši in najbrž tudi osrednji družabni prostor v hiši, saj je bila opremljena z dvema preprogama, s stoli in kanapejem, strežno in pisalno omaro, mizo, mizico, ogledalom in uro. V vseh prostorih razen v obednici so omenjene postelje. Iz popisa žal ne izvemo, ali so bili kakšni pohištveni kosi furnirani, kakšno okovje so imeli in še marsičesa drugega.

Ko je dobri dve desetletji pozneje umrla grajska lastnica in vdova Lovrenca Daniela Suzana Felicita pl. Wollwitz, je bila (12. februarja 1768) na gradu Strmol spet popisana velika količina slik, medtem ko pohištvo skoraj ni omenjeno. Morda ga je bila lastnica prisiljena zaradi izgubljene dolgoletne pravde z družino Ruessenstein⁵ dobršen del prodati. Še vedno je bilo na gradu vsaj pet ogledal, med njimi v desni vogalni sobi v prvem nadstropju popolnoma uničeno ogledalo v širokem, črno luženem okvirju (ki smo ga morda že srečali v starejšem popisu) in še eno ogledalo s črno luženim okvirjem, velika železna in štiri lesene postelje, štiri skrinje iz trdega lesa (morda iste kot v popisu iz 1746) in stara železna namizna ura. Usoda te in morebitne druge pohištvene opreme ni znana.

Vendarle je danes na Strmolu spet najti nekaj kvalitetnih kosov baročnega pohištva iz 18. stoletja. Zadnji grajski lastnik Radovan Hribar je leta 1935 menda kupil prazen grad in ga gradbeno popolnoma prenovil. Po pripovedovanju⁶ njegovih

potomcev ga je opremil s pohištvo, kupljenim po antikvariatih: s pristnim baročnim in bidermajerskim, pa tudi s tistim pohištvo, ki je po zgodnje- in zrelobaročnih zgledih nastalo v 19. in 20. stoletju. Ker si je grad hotel urediti čim bolj udoben za bivanje, je izbral pohištvo, ki je bilo že obnovljeno, angažiral pa je tudi izurjenega mizarja, ki je posamezne kose prilagajal njegovim sodobnim potrebam (npr. z novim notranjim razporedom omar, z vstavljanjem novih polic, s kombiniranjem več kosov). Provenienca pohištva – izdelovalci in prejšnji lastniki – ni znana. Posamezni kosi so dopolnjeni, imajo nove hrbe, nove furnirane površine in podobno. Žal je bilo pohištvo tudi dosledno očiščeno, prebrušeno in politirano, tako da skoraj ne najdemo več žlahtne patine. V povojnem času je grad z opremo vred prevzel in odtlej ves čas tudi uporabljal vrh slovenske politike, danes izključno za protokolarne namene.⁷ Posebej lahko izpostavimo nekaj v celoti ali v glavnem baročnih kosov pohištva, ki razen enega slogovno sodijo v srednjeevropski kulturni krog.

Za najzgodnejšo moremo oceniti črno luženo kvadrasto kabinetno omarico (slika 1) z zelo zanimivim okrasjem, ki je nastala v zadnjem obdobju 17. ali na prehodu v 18. stoletje.⁸ Postavljena je na črno mizico novobaročnih oblik iz konca 19. stoletja. Kabinetne omarice, kakršna je bila mogoče tudi "črno lužena pisalna omara" v inventarju Strmola iz leta 1746, so bile najbolj priljubljene v 17. stoletju in so bile namenjene shranjevanju dragocenosti, dokumentov in pisalnega pribora. Na mizici pod njo je bilo mogoče pisati. Omarica, ki je danes na gradu, sodi med t. i. augsburške črne omarice. Pretehtana sorazmerja so ujeta v stopnjevanje od širokega podstavka do ožje kape in v igro drug v drugega vstavljenih pravokotnikov, ki členijo površine. Robovi zunanjsčine so poudarjeni s profiliranimi, okrasna polnila predalov in dvokrilnih vratc pa z nabrazdanimi letvicami. Za dvokrilnimi vrati najdemo osrednji del zaprt z enokrilnimi vratci, okrog pa celo vrsto predalov, katerih čelnice so obrobljene s pozlačenimi nabrazdanimi letvicami. Notranje strani vratc so okrašene z rezljanimi aplikami z motivom iz hrustančevja izpeljanih volut. Vratca osrednje omarice flankirata dva tričetrtinska stebriča na zaobljenih konzolah in z vazama na vrhu, ki z marogasto oranžno poslikavo posnemata dragoceno želvovino; njuni bazi in kapitela so pozlačeni. Čelnice predalčkov in delno polnila vratc so okrašena z modrikasto maro-

pohištva in drugo gradivo izgini v nasilnih prevzemih gradu med drugo vojno in takoj po njej.

⁷ Tudi za obdobje od leta 1945 naprej ni nobenih vsebinskih inventarjev s proveniencami.

⁸ Mere: v. 75 cm, š. 80 cm, g. 47 cm, črno politiran, rezljan in zlačen ter poslikan les, modro-beli emajl na bakreni pločevini, medeninasto in železno okovje.

⁵ Smole, *Graščine*, str. 468.

⁶ Žal se zdi, da so morebitni inventarji, računi nakupov

Slika 1: Črno lužena kabinetna omarica iz prehoda 17. v 18. stoletje (foto: avtorica).

Slika 2: Furnirana omara z zavitimimi stebri iz sredine 18. stoletja (foto: avtorica).

Slika 3: Furnirana garderobna omara iz prve polovice 18. stoletja (foto: avtorica).

gastimi emajliranimi bakrenimi ploščicami,⁹ ki posnemajo kamen z modrikastimi žilami oziroma marogami. Kot običajno ima tudi ta kabinetna omara nekaj skrivnih prostorčkov, v katerih so bile dragocenosti še posebej varne: izza desne strani predalčkov je mogoče v osrednjo omarico izvleči škatlo s petimi malimi predalčki, oblepljenimi s turško oziroma marmorirano papirnato tapeto iz 17. ali 18. stoletja,¹⁰ za nepoučenega opazovalca ostane skrit tudi prostor pod drsnimi vratci v kapi.

V sredini 18. stoletja je bila velika večina shrambena pohištva v naših krajih furnirana, in sicer je bil osnovni furnir iz orehovine, zraven pa so bili v okrasne namene uporabljeni še temnejši (npr. barjanskega hrasta) in svetlejši furnirji (npr. javorja). Tudi baročno pohištvo na današnjem Strmolu je tako.

⁹ V drugi polovici 17. stoletja se je tehnika emajliranja začela uporabljati tudi za krašenje pohištva in zrcal. Prim. Edwards, *Encyclopedia*, str. 79; prim. augsburška kabinetna omara iz prve tretjine 17. stoletja v: Riccardi-Cubitt, *Mobili da collezione*, št. 36, str. 190.

¹⁰ T. i. turški papir se je med 17. in 19. stoletjem uporabljal za oblepljanje platnic zvezkov in brošur, notranjosti škatel in pohištvenih predalov. Prim. Haemmerle, *Buntpapier*, str. 41–55, prim. sl. 11, str. 24.

Zelo zanimiva je velika omara z zavitim stebri (slika 2),¹¹ ki tako kot črna kabinetna omara stoji v največji grajski sobani v vrhnjem nadstropju. Omara, katere čelna stran je močno vzvalovljena, je izjemno široka, tudi nadpovprečno visoka, ob tem pa relativno plitva. Hoče dajati vtis bogate lamberije – lesene stenske obloge, ki sooblikuje prostor, saj so obe vratni krili vključno s ključavnico in tudi po deset predalov na vsaki strani skrbno skriti v valovito ploskev. Najizrazitejši podarek dajejo omari temnorjavi zaviti stebri, ki rastejo iz zlate baze in se končujejo z zlatimi kompozitnimi kapiteli. Na zgornjem vencu sta postavljena lesena kipca golih angelčkov in balustrski vazi s cvetjem.¹² Slogovno jo nedvomno moremo locirati v okvir avstrijskega kulturnega prostora v prvi polovici oziroma sredini 18. stoletja.¹³ Vtis razkošja daje ne samo nenavadna valovita in z zavitim stebri okrašena prednja stranica, ampak tudi prefinjeno furnirani vratnici z bogatim tračnim prepletom in celimi ter polovičnimi osemkrakimi zvezdami.

Iz prve polovice oziroma sredine 18. stoletja sta tudi dvokrilni garderobni omari¹⁴ s porezanima sprednjima vogaloma in z bogato mrežastim temnejšim tračnim prepletom na osnovi iz pretežno svetlejšega orehovega furnirja, kakršne so bile v tem času tipične za avstrijske dežele. Uporabljen je tudi ptičji javor. Večja izmed njiju (slika 3) ima (sekundarne) noge v obliki narebrenih sploščenih krogel in izstopajoč podstavek z valovito izžaganima vstavkoma pod vratnicama ter prav tako izstopajoč in profiliran sklepni venec. Omara je, kot običajno baročne garderobne omare, navpično razdeljena na polovici, spodaj vstavljeni v podstavek, zgoraj pa povezani v sklepni venec. Na ožjih ploskvah se furnirani okrasni črni trak večkrat diagonalno zalomi, na vratnicah pa imajo štiri glavna furnirana in dve manjši vmesni polji kalejdoskopski vzorec z rombastim jedrom. Tečajni trakovi znotraj vrat in ključavnica so iz ornamentirano cizeliranega in svetlo zbrusene jekla na modro kaljeni podlagi, zunanja ščitka odprtine za ključ pa sta sekundarna.

¹¹ Mere: v. 270 cm, š. 240 cm, g. 95 cm, na ogrodju iz mehkega lesa furnir iz orehovine, javorovine, orehove korenine, barjanskega hrasta, rezljan in zlačen les, črno luženje.

¹² Vidne so sledi še drugih nastavkov, ki pa jih danes ni več.

¹³ Prim. Windisch-Graetz, *Barocke Möbelkunst in Österreich*; isti, *Barocke Möbel*. Podobna omara je na fotografiji salona dunajskega zbiralca starin Weidmanna v knjigi Andreja Hrauskija, Janeza Koželja in Damjana Prelovška *Plečnik v tujini*, Ljubljana 1998, str. 43.

¹⁴ Mere 1.: v. 203 cm, š. 180 cm, g. 60 cm; mere 2.: v. 202 cm, š. 186 cm, g. 73 cm.

Slika 4: Furnirana garderobna omara iz prve polovice 18. stoletja (foto: avtorica).

Druga omara (slika 4) ima namesto podstavka ali močno izstopajočega sklepnega venca le poudarjeno profiliranje in za noge prav tako sploščene krogle. Kalejdoskopski vzorci so iz poudarjeno zavitih temnih in svetlejših prepletenih trakov na svetlejših okrasnih poljih vratnic, porezanih vogalih in stranicah. Notranjost je polepljena s papirnatim tapeto z velikim pisanim cvetličnim vzorcem, tudi čez tečajne trakove; vidno pa je kvadrato medeninasto ohišje ključavnice z vgraviranim prizorom lovskega para na konjih.

Zakristijska bi lahko bila omara (slika 5),¹⁵ ki je sestavljena iz spodnjega predalnika s tremi predali in porezanima sprednjima vogaloma ter iz zgornjega dela s tremi omaricami z enokrillnimi vratci med močno zavitimimi stebriči na volutastih konzolah. Na srednjih vratcih je letnica 1751. Na Slovenskem so v 18. stoletju v cerkvenih zakristijah prevladovale prav omare s tako kredenčno zgradbo, poleg tega so v vseh treh ločno sklenjenih polnih vratc zgornjih omaric v intarziji izdelani dvojni latinski križi (lorenskega tipa).

V gradu je več različno predelanih drugih baročnih garderobnih omar. Najbolj očitno to velja za nekoč dvokrilno omaro, kateri je bil med oba, po navpični osi ločena sestavna dela vstavljen večji

¹⁵ Mere: v. 207 cm, š. 151 cm, g. 80 cm, orehov in dru g furnir, pokositreno železno okovje.

Slika 5: Kredenčna omara z letnico 1751 (foto: avtorica).

in višji novi del in je zdaj tridelna.¹⁶ Sprednja vogala sta rahlo porezana, štiri okrasna polja pa so okrašena z gladkimi, rahlo reliefno izstopajočimi zašiljenimi ovalnimi kartušami, kar jo datira v drugo polovico 18. stoletja. Dvokrilna garderobna omara z močno vzvalovljeno čelnico in s profiliranimi spodnjim in zgornjim robom¹⁷ je sestavljena iz starih in novih delov. Zdi se, da so pristni le baročni sklepni venec in vratnici, na katerih je iz 18. stoletju primerno debelega furnirja na vseh štirih okrasnih poljih sestavljen isti zrcalni vzorec iz tračnega prepleta. V notranjosti je omara oblepljena s pisanimi sekundarnimi vzorčastimi platnenimi tapetami z motivom lovcev in cvetja. Ključavnica z akantovim obrobjem je baročna iz 18. stoletja.

Zgodnjebaročne forme poznega 17. in zgodnjega 18. stoletja kaže dvokrilna garderobna omara (slika 6)¹⁸ z učinkovitimi črno luženimi profiliranimi in nabrazdanimi letvami, s prstanastimi stebriči

¹⁶ Mere: v. 220 cm, š. 290 cm, g. 65 cm, furnir, medeninasto okovje.

¹⁷ Mere: v. 197 cm, š. 177 cm, g. 75 cm, pretežno orehov furnir, tudi furnir iz orehove korenine, ptičjega javorja ali topola in barjanskega hrasta, črno lužene stružene krogle.

¹⁸ Mere: v. 200 cm, š. 193 cm, g. 75 cm, polna orehovina, sadni les.

in črnima polniloma vratnic ter z obrobnimi in središčnimi rezljanimi aplikami. Vendar način izdelave in predvsem neprepričljiva rezbarija prej kažejo na spreten posnetek iz druge polovice 19. stoletja. Tečajni trakovi in ključavnica so iz kaljenega jekla. V več garderobnih omar, ki posnemajo zgodnje-, zrelo- ali poznobaročne forme, vendar so nastale v 19. ali 20. stoletju (morda prav po naročilu zadnjega predvojnega lastnika Hribarja), je bilo pritrjeno pristno baročno okovje. V tridelni omari z izbočenim srednjim delom, denimo, najdemo baročno ključavnico iz kovanega železa. Pokrov ohišja v obliki kvadra s trilistnim sklepom na notranji strani in z dvema zapahoma je iz kaljenega jekla z dekorativnim tračnim prepletom in letnico 1727. Obdan je s perforiranim akantovjem. Klečalnik¹⁹ iz druge polovice 18. stoletja ima dvojno širino in je bil namenjen zakonskemu paru. Prostor za shranjevanje ima pod preklopno klečalno ploščo, v treh predalih in za navideznim predalom pod preklopno ploščo zgoraj. Čelnice pravih in navideznih predalov ter stranici so okrašene s pravokotnimi furniranimi črnimi okvirji, ki so na eni strani puščičasto vbočeni ali porezani.

Slika 6: Garderobna omara s črno luženimi rezljanimi aplikami v slogu prve polovice 18. stoletja (foto: avtorica).

¹⁹ Mere: v. 105 cm, š. 115 cm, g. 73 cm, furnir iz orehovine, orehove korenine in črnega barjanskega hrasta, pozlačena medeninasta pločevina, mlajše noge.

Slika 7: Furnirana tabernakeljska omara iz sredine 18. stoletja (foto: avtorica).

Na Strmolu srečamo tudi dve za terezijanski avstrijski barok tretje četrtine 18. stoletja značilni tabernakeljski omari, ki sta hkrati služili kot shrambno in pisalno pohištvo. Pri prvi tabernakeljski omari (slika 7)²⁰ ima spodnji del običajne tri velike predale, katerih čelnice so trikrat zalomljene in v sredini vbočene, osrednji pisalni del, zaprt s poševno preklopno ploščo, in valoviti zgornji del z osrednjo omarico z enokrilnimi izbočenimi vratci, ki je obdan z desetimi predali. Od teh je eden vdelan nad omarico in z okrasnima lokoma ob straneh dekorativno zaključuje stopnjevanje od spodnjega širšega k zgornjemu najožjemu delu. Furnirani vzorec tračnega prepleta oblikuje na čelnicah predalov igro svetlejših in temnejših ovalnih in pravokotnih okrasnih polj. Na omari, ki stoji na dvignjenih struženih kroglah, so ščitki odprtih za ključ klasičistični. Za pisalno ploščo je prostor za pisalne potreščine delno premoščen s petimi predali, ob strani sta dva predala.

²⁰ Mere: v. 194 cm, š. 124 cm, g. 70 cm, furnir iz orehovine, v notranjščini topolovina, pisalna plošča prevlečena s temnozelenim platnom.

Slika 8: Furnirana tabernakeljska omara iz sredine 18. stoletja (foto: avtorica).

Druga tabernakeljska omara (slika 8)²¹ ima čokato zasnovano in izrazito valovito čelnico. V spodnjem delu so spet trije veliki predali in srednji del s poševno preklapno ploščo, ki jo flankirata dva dolga predala z zaobljenima čelnicama. Zgornji del ima devet predalov, ki obkrožajo osrednjo veliko, zgoraj ločno zaključeno omarico z enokrilnimi vratci in s poudarjeno profiliranim sklepnim venecem s še dvema predaloma, ki sta vdelana v vrhnji venec. Okovje je novo. Furnir je okrasno zložen v ovalna svetlejša okrasna polja na temnejši podlagi, obrobjena s temnim trakom. Noge imajo obliko sploščenih krogel. Obe tabernakeljski omari imata pretehtane proporice, umirjeno zgradbo in preproste, a učinkovite variacije na temo geometrijsko prepletenega furniranega traku.

V zadnjih poznobaročnih desetletjih so nastale tri za ta čas in naše kraje tipične skrinje,²² ki so v osnovi preprosti položeni kvadri, počivajoči na prečnih letvah oziroma sploščenih struženih krogelah. Izdelane so iz polnega oreha z intarziranim okrasom zunanjsčine. Pri vseh treh je čelnica razčlenjena na dve stranski in osrednje manjše okrasno

²¹ Mere: v. 186 cm, š. 140 cm, g. 80 cm, furnir iz orehove korenine dveh tonov, črnega barjanskega hrasta.

²² Mere 1.: v. 63 cm, š. 149 cm, g. 61 cm; mere 2.: v. 52 cm, š. 121 cm, g. 59 cm; mere 3.: v. 60 cm, š. 136 cm, g. 60 cm.

Slika 9: Furnirana skrinja iz konca 18. stoletja (foto: avtorica).

polje; pri dveh skrinjah so polja obrobjena s pokončnimi polovičnimi, balustrsko struženimi in temno luženimi palicami. V stranskih poljih sta prepletene okvirja (slika 9) ali motiv školjke. Dva ščitka odprtine za ključ sta oblikovana kot avstrijski cesarski dvoglavi oreol, eden kot akantov list, vsi pa so iz pokositrene železne pločevine. Na notranji strani preklapnega pokrova je najti lepe predrte tečajne trakove v prav tako običajnem motivu akantovega listja. Na zunanji strani pokrova ene izmed skrinj sta v dvojnem geometrijsko prepletenem traku upodobljeni figuri vojščakov, katerih obleka, čeladi in orožje ju izdajajo za Kitajca. Sicer precej okorna intarzija, najbrž posneta po kaki grafični predlogi, govori o priljubljenosti eksotičnih chinoiserij.

Slika 10: Furnirani italijanski pisalnik iz 18. stoletja (foto: avtorica).

Slika 11: Holandska omara za porcelan v slogu druge polovice 18. stoletja (foto: avtorica).

Na gradu se je znašel precej pripraven kos pohištva za urejanje korespondence, predalnik s pisalnikom (slika 10),²³ ki je nastal v tretji četrtini 18. stoletja v severni Italiji. Sestavljen je iz treh velikih predalov in pisalnega nastavka, zaprtega s poševno preklopno ploščo. Počiva na listno rezljanih volutastih nogah. Čelnica je rahlo izbočena, sprednja vogala pa zaobljena. Obložen je s temnordečkasto luženim orehovim ali mahagonijevim furnirjem z okrasnim svetlejšim geometrijskim tračnim prepletom.

Zahodnoevropsko pohištveno umetnost zastopa holandska omara za porcelan (slika 11) značilnih zrelobaročnih oblik iz druge polovice 18. stoletja.²⁴ Velika in precej plitva zasteklena omara je eden najbolj prepoznavnih tipov holandskega pohištva z močno vzvalovljenim profiliranim sklepnim vencem z rezljanim okrasom na sredini. V

spodnjem delu so trije široki predali z izbočenimi čelnicami, obsežen zgornji del pa je rezerviran za razstavljanje porcelana. Posodje je razvrščeno v štiri vrste za zastekljenimi dvokrilnimi vrati s pravokotno leseno mrežo in prav tako zastekljenima stranicama. Iz sprednjih nog v obliki levjih šap rasteta od spodaj močno in proti vrhu predalnika vedno manj valoviti in izbočeni konzoli, ki poudarjata porezana sprednja roba omare, medtem ko sta stranici popolnoma ravni. Ščitki ročajev in odprtini za ključ so oblikovani rokokojsko.

Na Strmolu zbrano baročno pohištvo se vseka kor poda grajski arhitekturi. Tovarnar Hribar ni bil strasten zbiralec ali poznavalec starin, ampak je predvsem želel s starim pohištvom okusno opremiti prostore v starodavnem gradiču, ki ga je namenil za poslovno in zasebno druženje, kar mu je vsekakor uspelo.²⁵ Najbrž bi podobno ravnali tudi Prah-Wolwitz dvesto let prej, če bi bilo staro pohištvo že v tistih časih cenjeno kot prestižno.

²³ Mere: v. 105 cm, š. 115 cm, g. 63 cm, mahagonijev (?) furnir.

²⁴ Prim. Baarsen, *Nederlandse Meubelen*, str. 114–115; mere: v. 260 cm, š. 220 cm, g. 54 cm, poln hrast, furnir iz lužene orehovine, lito okovje. Precej tanek furnir kaže na to, da je omara morda le posnetek, izdelan v 19. stoletju.

²⁵ Morda je dobil kako zamisel tudi v nemških revijah o likovni in uporabni umetnosti *Deutsche Kunst und Dekoration* in *Die Kunst*, katerih nekaj letnikov iz tridesetih let 20. stoletja najdemo še danes v grajski knjižnici.

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

AS – Arhiv Republike Slovenije
AS 309 – Zapuščinski inventarji

LITERATURA

- Baarsen, Reinier: *Nederlandse Meubelen. Dutch Furniture 1600–1800*. Amsterdam : Rijksmuseum 1993.
- Edwards, Clive: *Encyclopedia of Furniture Materials, Trades and Techniques*. Ashgate : Aldershot, Brookfield, 2000.
- Haemmerle, Albert: *Buntpapier. Herkommen. Geschichte. Techniken. Beziehungen zur Kunst*. München : Callwey, 1977.
- Riccardi-Cubitt, Monique: *Mobili da collezione. Stipi e studioli nei secoli*. [Milano] : Vallardi, 1993.
- Smole, Majda: *Graščine na nekdanjem Kranjskem*. Ljubljana : Državna založba Slovenije, 1982.
- Stopar, Ivan: *Grajske stavbe v osrednji Sloveniji. Gorenjska. Ob zgornjem toku Save*. Ljubljana : Viharnik, 1996.
- Windisch-Graetz, Franz: Barocke Möbelkunst in Österreich. Überblick und Forschungslage – Die Möbel des Stiftes St. Florian. Sonderdruck. *Mitteilungen des Oberösterreichischen Landesarchivs*, 10, 1971, str. 346–396.
- Windisch-Graetz, Franz: Barocke Möbel aus dem Stift Kremsmünster. *Alte und moderne Kunst*, 134, 1974, str. 16–23.

ZUSAMMENFASSUNG

Die Möbel aus dem 18. Jahrhundert auf Schloss Strmol

Strmol zeigt sich dem heutigen Betrachter als eine frühbarocke in einen Abhang gebaute mehrgeschossige Bauanlage, so wie sie nach Um-

bauarbeiten Mitte des 17. Jahrhunderts entstanden ist. *In situ* hat sich nach mündlicher Überlieferung von der einstigen Schlosseinrichtung kein einziges Möbelstück erhalten. Wie die Einrichtung der bedeutendsten Wohnräume im 18. Jahrhundert aussah, ist zum Teil durch die Nachlassinventare der Familie Prah-Wollwitz, der Schlossherren in den ersten zwei Dritteln des 18. Jahrhunderts, überliefert. Im Inventar aus dem Jahr 1746 stehen nur zwei Möbelstücke hervor, die auch am höchsten bewertet sind: ein geschnitztes und vergoldetes Bett mit einem roten Seidenbaldachin in einem Zimmer mit Tuchtapeten und ein Spiegel mit einem geschnitzten und feuervergoldeten Rahmen im Speisesaal. Mehrmals erwähnt werden schwarze bzw. schwarz gebeizte Möbelstücke. Im Schlossinventar aus dem Jahr 1768 werden Möbel kaum erwähnt. Das spätere Schicksal dieser und anderer Möbeleinrichtung aus der Barockzeit ist unbekannt.

Immerhin sind heute auf Schloss Strmol wieder einige wertvolle Möbelstücke aus dem 18. Jahrhundert zu sehen, die Rado Hribar, der Besitzer des Schlosses, in der Zeit vor dem Zweiten Weltkrieg, anschaffte, um das renovierte Schloss einzurichten. Die Provenienz der einzelnen Möbelstücke ist unbekannt, sie waren zum Großteil für Abstellräume bestimmt und gehören bis auf eines zum mitteleuropäischen Kulturkreis. Durch schmuckhaft furniertes Bandwerk und andere Muster bestechen noch einige Garderoben-, Tabernakel- und Kredenzschränke, ein Betstuhl, einige spätbarocke Truhen und ein italienischer Sekretär. Ein verglaster holländischer Porzellanschrank weist die charakteristischen spätbarocken Formen der zweiten Hälfte des 18. Jahrhunderts auf.

Am ältesten ist ein schwarz gebeizter quadratischer Kabinettschrank mit einem sehr interessanten Schmuck zu bewerten (emailierte Kupferplatten und in Schildpattmanier bemalte Säulchen), der im ausgehenden 17. oder an der Wende zum 18. Jahrhundert entstand und zu den sogenannten augsburgischen schwarzen Schränkchen gehört. Sehr interessant ist auch ein großer Schrank mit gedrehten Säulen, dessen Vorderfront stark gewellt und durch ein reiches Bandwerk und achtzackige Sterne furniert ist.